

QUAN ĐIỂM CỦA C.MÁC, PH.ĂNGGHEN, V.I.LÊNIN VỀ PHÒNG, CHỐNG QUAN LIÊU, THAM NHŨNG VÀ SỰ VẬN DỤNG CỦA ĐẢNG CỘNG SẢN VIỆT NAM

TRƯỜNG QUỐC CHÍNH*
TRƯỜNG THỊ QUỲNH HOA**

Thực tiễn đã chứng minh, hệ quả của căn bệnh quan liêu là tham nhũng, lãng phí, tiêu cực. Việc tiếp tục cuộc chiến ngăn ngừa, phòng, chống căn bệnh này vẫn là nhiệm vụ vừa cấp bách, vừa lâu dài. Trên cơ sở quan điểm, chỉ dẫn của C.Mác, Ph.Ăngghen, V.I.Lênin về quan liêu, tham nhũng, bài viết phân tích làm sáng tỏ các quan điểm chỉ đạo của Đảng Cộng sản Việt Nam về bản chất của tham nhũng; các biện pháp phòng, chống tham nhũng trong bối cảnh mới ở Việt Nam hiện nay.

Từ khóa: C.Mác, Ph.Ăngghen; V.I.Lênin; Đảng Cộng sản Việt Nam; phòng, chống quan liêu, tham nhũng; vận dụng; quan điểm chỉ đạo.

Practice has proven that bureaucracy leads to corruption, waste, and malfeasance. The ongoing battle to prevent and combat these issues remains both urgent and long-term. Based on the viewpoints and guidance of Karl Marx, Friedrich Engels, and Vladimir Ilyich Lenin regarding bureaucracy and corruption, this article analyzes and clarifies the Communist Party of Vietnam's guiding principles on the nature of corruption and the measures for preventing and combating it in the new context of Vietnam.

Keywords: Karl Marx; Friedrich Engels; Vladimir Ilyich Lenin; Communist Party of Vietnam; combating bureaucracy and corruption; application; guiding principles.

NGÀY NHẬN: 17/6/2024

NGÀY PHẢN BIỆN, ĐÁNH GIÁ: 19/8/2024

NGÀY DUYỆT: 18/9/2024

DOI: <https://doi.org/10.59394/qlnn.344.2024.968>

1. Đặt vấn đề

Ngày từ thời kỳ đầu đổi mới, tại Hội nghị đại biểu toàn quốc giữa nhiệm kỳ (khóa VII) năm 1994, Đảng Cộng sản Việt Nam nhận diện nguy cơ thường trực đối với Đảng và Nhà nước là nguy cơ cán bộ, đảng viên quan liêu, xa dân. Đến nay, tình trạng quan liêu (hệ quả tất yếu của tham nhũng, tiêu cực,

đặc biệt là trong khu vực nhà nước) cũng vẫn chưa được ngăn chặn một cách có hiệu quả, thậm chí có chiều hướng gia tăng về số vụ việc, mức độ vi phạm và giá trị thất thoát...

* PGS.TS, Học viện Chính trị khu vực I

** TS, Trường Đại học Khoa học xã hội và Nhân văn, Đại học Quốc gia Hà Nội

Chính vì vậy, việc tiếp tục cuộc chiến ngăn ngừa, phòng, chống căn bệnh quan liêu và hệ quả tất yếu chính là tham nhũng, lãng phí, tiêu cực vẫn là nhiệm vụ vừa cấp bách, vừa lâu dài. Đồng thời cần tiếp tục nghiên cứu, quán triệt, vận dụng phù hợp quan điểm của C.Mác, Ph.Ăngghen, V.I.Lênin về phòng, chống quan liêu hóa của nhà nước vô sản - nhà nước xã hội chủ nghĩa (XHCN) sẽ rất hữu ích cho thực hiện hiệu quả nhiệm vụ này.

2. Quan điểm của C.Mác, Ph.Ăngghen, V.I.Lênin về quan liêu, tham nhũng

Khi đánh giá về Công xã Pari 1871, xem đó là hình thức nhà nước đầu tiên của nhà nước vô sản, C.Mác và Ph.Ăngghen đã chỉ ra nguy cơ quan liêu hóa của nhà nước do các viên chức, công chức nhà nước từ chỗ là “đây tớ” của Nhân dân dần biến thành những “ông quan cách mạng”. Bên cạnh đó, C.Mác và Ph.Ăngghen cũng đã nêu phương pháp ngăn ngừa sự tha hóa quyền lực của bộ máy nhà nước: “có thể bầu cử và bãi miễn các viên chức, công chức nhà nước bất cứ lúc nào; không cho phép biến các chức vụ của bộ máy hành chính nhà nước thành các đặc quyền đặc lợi của một số cá nhân; trả lương cho các viên chức, công chức nhà nước từ cấp cao nhất của Công xã đến các nhân viên cấp thấp nhất ngang bằng lương công nhân bậc cao nhằm đề phòng tình trạng chạy chọt chức tước, địa vị, ngăn chặn chủ nghĩa thăng quan phát tài - quyền lực. Đồng thời dẹp bỏ đặc quyền đặc lợi, phụ cấp do chức vụ đem lại”¹.

Kế thừa quan điểm của C.Mác và Ph.Ăngghen, Lênin đã nhìn nhận sâu sắc hơn về chủ nghĩa quan liêu. Theo Lênin, quan liêu chính là “chủ nghĩa địa vị”, chỉ nghĩ tới tư lợi mà không quan tâm đến lợi ích của Nhà nước, của Nhân dân: “Chủ nghĩa quan liêu, tức là đem lợi ích của sự nghiệp phục tùng lợi ích của tư tưởng danh vị, tức là hết sức chú trọng đến địa vị mà không đếm

xỉ đến công tác; tức là tranh giành nhau để được bổ tuyền... Một thứ chủ nghĩa quan liêu như thế quả thật là hoàn toàn không nên có đối với đảng và có hại cho đảng...”². Bên cạnh đó, Lênin cũng chỉ rõ những biểu hiện của quan liêu: “Chủ nghĩa cơ hội là hy sinh những lợi ích bền vững và lâu dài của giai cấp vô sản cho những lợi ích hào nhoáng, bề ngoài và chốc lát của nó”³.

Đặc biệt, Lênin cũng chỉ ra sự nguy hiểm của tệ nạn quan liêu, tham nhũng vì nó làm suy yếu Đảng, thậm chí nó có thể phá hủy một chính Đảng, làm tiêu vong một chế độ. Lênin nhấn mạnh: “Nếu có cái gì làm tiêu vong chúng ta thì chính là cái đó (tệ quan liêu, tham nhũng)”⁴. Do vậy, để một chính Đảng có thể tồn tại, phát triển và giữ vững được vai trò lãnh đạo thì theo Lênin, Đảng đó phải thường xuyên phòng, chống quan liêu, tham nhũng, song đó là cuộc đấu tranh phức tạp, lâu dài, khó khăn: “Cuộc đấu tranh chống chủ nghĩa quan liêu đòi hỏi hàng chục năm. Đây là cuộc đấu tranh cực kỳ khó khăn”⁵. Để phòng, chống quan liêu, tham nhũng cần phải có thái độ dứt khoát, kiên quyết và không có vùng cấm: “Bất cứ biểu hiện nào của thái độ quan liêu dù nhỏ đến đâu cũng sẽ bị trừng phạt”⁶.

Về cách chống bệnh quan liêu, Lênin nhấn mạnh: “cần phải dùng nhiều hình thức và phương pháp kiểm tra từ dưới lên trên... để nhổ đi nhổ lại cho sạch hết những cỏ rác bệnh quan liêu”⁷. V.I. Lênin đã đề xuất một số giải pháp nhằm chống nguy cơ quan liêu, tham nhũng. Đó là:

Thứ nhất, xây dựng chế độ trách nhiệm cá nhân công chức, viên chức trong những công việc mà họ đang đảm nhận: “lựa chọn người; thiết lập chế độ trách nhiệm cá nhân đối với việc đang làm; kiểm tra công việc thực tế”⁸.

Thứ hai, thực hiện kiểm tra, kiểm soát, giám sát một cách thường xuyên từ dưới lên và từ trên xuống đối với các hoạt động của tổ

chức cơ quan nhà nước. Thực hành dân chủ hóa trong mọi lĩnh vực của đời sống xã hội, lôi cuốn đông đảo công nhân và nông dân tham gia công việc quản lý nhà nước. V.I. Lênin chỉ rõ: “đấu tranh chống cái vũng lầy chủ nghĩa quan liêu và bệnh giấy tờ bằng cách kiểm tra người và kiểm tra công việc thực tế, tổng cổ một cách không thương xót những công chức thừa, giảm biên chế, thay đổi những đảng viên cộng sản không nghiêm túc học tập việc quản lý”⁹.

Thứ ba, tăng cường kỷ luật trong Đảng: “để chống lại những tính xấu đó, để làm cho giai cấp vô sản có thể thực hiện được một cách đúng đắn vai trò tổ chức của nó (và đó là vai trò chính của nó), một cách có kết quả và thắng lợi thì chính đảng của giai cấp vô sản phải thực hiện được, trong nội bộ của mình, một chế độ tập trung chặt chẽ và một kỷ luật nghiêm ngặt”¹⁰. Vi phạm kỷ luật - cũng có nghĩa là phản bội lại Đảng: “Kẻ nào làm yếu - dù chỉ là chút ít - kỷ luật sắt trong Đảng của giai cấp vô sản (nhất là trong thời kỳ chuyên chính của nó) là thực tế giúp cho giai cấp tư sản chống lại giai cấp vô sản”¹¹.

Theo Lênin, phải kiên quyết đưa ra khỏi Đảng, khỏi bộ máy nhà nước những kẻ quan liêu, tham nhũng: “Tôi rất mong chúng ta có thể đuổi ra khỏi đảng từ 10 vạn đến 20 vạn người đã len lỏi vào đảng và đã không những không biết đấu tranh chống bệnh giấy tờ cùng nạn hối lộ, mà còn cản trở cuộc đấu tranh này”¹². V.I. Lênin yêu cầu phải “lay động các tòa án nhân dân và dạy cho họ biết trừng trị một cách không thương xót, kể cả việc đem bắn, và nhanh chóng những kẻ lạm dụng chính sách kinh tế mới”¹³; “Đối với người cộng sản phải trừng phạt nặng hơn gấp ba lần so với những người ngoài đảng”¹⁴.

Có thể thấy, quan điểm về phòng, chống quan liêu, tham nhũng, lãng phí của V.I. Lênin là rất kiên quyết. Những quan điểm được nêu trên không chỉ có giá trị thực tiễn

thời điểm đó mà luôn có ý nghĩa quan trọng trong công cuộc đấu tranh phòng, chống tham nhũng, lãng phí ở nước ta hiện nay.

3. Sự vận dụng của Đảng về công tác phòng, chống quan liêu, tham nhũng, tiêu cực ở Việt Nam hiện nay

Đảng Cộng sản Việt Nam đã vận dụng quan điểm của V.I. Lênin về đấu tranh phòng, chống quan liêu, tham nhũng; đồng thời có phát triển để giải quyết các vấn đề phù hợp với thực tiễn của đất nước.

Sinh thời, Chủ tịch Hồ Chí Minh từng chỉ rõ: Tham ô, lãng phí và bệnh quan liêu là kẻ thù của Nhân dân và Chính phủ; là “giặc ở trong lòng”, “giặc nội xâm”¹⁵. Theo tư tưởng này thì tham ô, lãng phí, và sau này là tham nhũng, tiêu cực đều có nguồn gốc từ căn bệnh quan liêu của bộ máy nhà nước. Trong thời kỳ đấu tranh giải phóng dân tộc cũng như khi đất nước được hoàn toàn thống nhất, dù phải tập trung cao độ cho việc thực hiện các nhiệm vụ nặng nề, khó khăn, cấp bách của cách mạng nhưng Đảng và Nhà nước vẫn không sao nhãng công tác đấu tranh phòng, chống tệ nạn quan liêu, tham nhũng, tiêu cực.

Bước vào thời kỳ đổi mới, trước tình trạng tham nhũng, tiêu cực ngày càng bộc lộ rõ nét, diễn biến phức tạp, Đảng đã nhiều lần chỉ rõ: tham nhũng “làm giảm lòng tin của quần chúng đối với sự lãnh đạo của Đảng và sự điều hành của các cơ quan nhà nước” (Đại hội VI, năm 1986); “đe dọa sự ổn định, phát triển của đất nước” (Đại hội XI, năm 2011); “là thách thức nghiêm trọng đối với vai trò lãnh đạo của Đảng và hiệu lực quản lý của Nhà nước” (Đại hội XII, năm 2016). Đến nay, tham nhũng “vẫn là một trong những nguy cơ đe dọa sự tồn vong của Đảng và chế độ” (Đại hội XIII, năm 2021). Đây là sự đánh giá nghiêm túc, nhìn thẳng vào sự thật. Đảng ta cũng xác định phòng, chống quan liêu, tham nhũng là một trong những nhiệm

vụ trọng tâm của công tác xây dựng, chỉnh đốn Đảng, xây dựng Nhà nước và hệ thống chính trị trong sạch, vững mạnh, mà toàn Đảng, toàn dân cần phải giải quyết.

Trong cuốn sách “Kiên quyết, kiên trì đấu tranh phòng, chống tham nhũng, tiêu cực, góp phần xây dựng Đảng và Nhà nước ta ngày càng trong sạch, vững mạnh”, cố Tổng Bí thư Nguyễn Phú Trọng đã chỉ rõ: “tham nhũng (tham ô, nhũng nhiễu) là hiện tượng xã hội tiêu cực, xấu xa mà thời nào, chế độ nào, quốc gia nào cũng có; đó là “khuyết tật bẩm sinh” của quyền lực. Các quốc gia tồn tại và phát triển vững mạnh đều quan tâm và tiến hành đấu tranh phòng, chống tham nhũng có hiệu quả”¹⁶. Bên cạnh việc khẳng định căn nguyên của tham nhũng, cố Tổng Bí thư còn nhấn mạnh: “yếu tố cơ bản, nền tảng, có tác dụng ngăn chặn từ gốc hành vi tham nhũng là phải “nhốt” quyền lực trong “lồng” thể chế”¹⁷. Để thực hiện điều này, cần phải “từng bước hoàn thiện cơ chế phòng ngừa chặt chẽ để bảo đảm “không thể”, “không dám”, “không muốn”, “không cần” tham nhũng”¹⁸.

Đồng thời, để hiện thực hóa thể chế “bốn không”, giai đoạn 2012 - 2022, Ban Chấp hành Trung ương Đảng, Bộ Chính trị, Ban Bí thư, các cơ quan tham mưu của Đảng đã ban hành hơn 250 văn bản về xây dựng, chỉnh đốn Đảng và phòng, chống tham nhũng; Quốc hội ban hành hơn 300 luật, pháp lệnh, nghị quyết; Chính phủ, Thủ tướng Chính phủ ban hành hơn 2.600 nghị định, quyết định, chỉ thị; cấp ủy, tổ chức đảng trực thuộc Trung ương ban hành hơn 45.000 văn bản; các bộ, ngành, địa phương ban hành gần 100.000 văn bản để cụ thể hóa, hướng dẫn thi hành, tổ chức thực hiện công tác phòng, chống tham nhũng, tiêu cực¹⁹. Đây không chỉ là nguyên tắc lý luận mà còn trở thành phương châm hành động trên thực tiễn:

(1) Trong giai đoạn 2012 - 2022, các cơ quan tố tụng trên cả nước đã khởi tố, điều tra,

truy tố, xét xử sơ thẩm gần 16.000 vụ án tham nhũng, chức vụ, kinh tế với hơn 30.300 bị cáo. Riêng Ban Chỉ đạo Trung ương về phòng, chống tham nhũng đã đưa vào diện theo dõi, chỉ đạo 313 vụ án, vụ việc tham nhũng, kinh tế nghiêm trọng, phức tạp, dư luận xã hội quan tâm, đã đưa ra xét xử sơ thẩm 120 vụ án, 1.083 bị cáo, trong đó có 37 cán bộ diện Trung ương quản lý, bị xử lý hình sự²⁰.

(2) Trong 6 tháng đầu năm 2024, cấp ủy, ủy ban kiểm tra các cấp đã thi hành kỷ luật 308 tổ chức đảng, 11.005 đảng viên, 47 cán bộ diện trung ương quản lý (tăng 34 tổ chức đảng và 1.055 đảng viên so với cùng kỳ năm 2023); xem xét cho thôi giữ chức vụ, nghỉ công tác, bố trí công tác khác đối với 14 cán bộ diện Trung ương quản lý, 172 cán bộ diện cấp ủy địa phương quản lý, trong đó có 5 ủy viên Bộ Chính trị, 1 ủy viên Ban Bí thư, 4 ủy viên Trung ương Đảng. Kiến nghị thu hồi, xử lý tài chính 71.431,6 tỷ đồng, 24,9 ha đất; kiến nghị xử lý hành chính 856 tập thể, 3.862 cá nhân; chuyển 269 vụ việc có dấu hiệu tội phạm đến cơ quan điều tra để điều tra, xử lý; khởi tố mới, điều tra 2.836 vụ án, 5.975 bị can về các tội tham nhũng, kinh tế, chức vụ (tăng 841 vụ, 1.487 bị can so với cùng kỳ năm 2023, trong đó có 475 vụ án/1.094 bị can về các tội tham nhũng). Kết thúc điều tra, truy tố, đưa ra xét xử sơ thẩm 8 vụ án thuộc diện Ban Chỉ đạo theo dõi, chỉ đạo/212 bị cáo, xét xử phúc thẩm 6 vụ án/39 bị cáo; thu hồi được gần 7.750 tỷ đồng trong các vụ án, vụ việc thuộc diện Ban Chỉ đạo theo dõi, chỉ đạo²¹.

Có thể khẳng định, những quan điểm chỉ đạo của Đảng qua các thời kỳ về công tác phòng, chống tham nhũng là hết sức đúng đắn, đạt được những kết quả quan trọng, góp phần cảnh tỉnh, răn đe, từng bước ngăn chặn và đẩy lùi sự suy thoái, quan liêu, tham nhũng, lãng phí trong Đảng, góp phần quan trọng vào công cuộc trong xây dựng Nhà nước pháp quyền XHCN Việt Nam hiện nay.

Vận dụng quan điểm của Lênin trong chống bệnh quan liêu, tham nhũng hiện nay. Đảng và Nhà nước ta cần tiếp tục: (1) Sớm có cơ chế, chính sách để có thể bãi miễn bất cứ lúc nào đối với công chức, viên chức không còn xứng đáng; (2) Bãi bỏ chính sách, cơ chế có tính đặc quyền, đặc lợi, bởi đây sẽ là những vị trí mà người đảm nhận công việc có quyền lực dễ dẫn đến quan liêu, tham nhũng; (3) Xây dựng các quy định chặt chẽ về bảo vệ, khuyến khích những người dám chống quan liêu, tố cáo tham nhũng, tiêu cực; (4) Xử lý kịp thời, nghiêm minh, đúng pháp luật các vụ việc, trong đó không phân biệt, không có vùng cấm, vùng ngoại lệ; (5) Đổi mới công tác cán bộ, nhất là đội ngũ cán bộ lãnh đạo, quản lý chủ chốt; (6) Đẩy mạnh giáo dục và tự giáo dục đạo đức cách mạng cho những cán bộ, đảng viên; đặc biệt cần phát huy sức mạnh tổng hợp của quần chúng nhân dân và cơ quan báo chí, truyền thông trong giám sát và đấu tranh chống quan liêu, tham nhũng, tiêu cực.

4. Kết luận

Phòng, chống bệnh quan liêu, tham nhũng là nhiệm vụ trọng tâm của Đảng và hệ thống chính trị. Quan điểm của C.Mác, Ph.Ăngghen và V.I.Lênin về phòng, chống quan liêu, tham nhũng vẫn còn nguyên giá trị lý luận trong thời đại ngày nay.

Đảng Cộng sản Việt Nam đã và đang vận dụng sáng tạo những tư tưởng đó vào thực tiễn xây dựng và phát triển đất nước. Tuy nhiên, công tác phòng, chống tham nhũng vẫn là một nhiệm vụ lâu dài, đòi hỏi sự nỗ lực không ngừng của toàn Đảng, toàn dân □

Chú thích:

1. C. Mác và Ph.Ăngghen toàn tập (1995). Tập 4. H. NXB Chính trị quốc gia, tr. 449.
2. V.I.Lênin toàn tập (2005). Tập 8. H. NXB Chính trị quốc gia, tr. 424.
3. V.I.Lênin toàn tập (2005). Tập 13. H. NXB Chính trị quốc gia, tr. 311.

4. V.I.Lênin toàn tập (1978). Tập 54. NXB Tiến bộ, Mát-xcơ-va, tr. 235.

5. V.I.Lênin toàn tập (1978). Tập 42. NXB Tiến bộ, Mát-xcơ-va, tr. 309.

6, 12. V.I.Lênin toàn tập (1978). Tập 39. NXB Tiến bộ, Mát-xcơ-va, tr. 350, 214.

7. V.I.Lênin toàn tập (2005). Tập 36. H. NXB Chính trị quốc gia, tr. 220 - 221.

8, 9, 13, 14. V.I.Lênin toàn tập (1978). Tập 44. NXB Tiến bộ, Mát-xcơ-va, tr. 452, 453, 486, 487.

10, 11. V.I.Lênin toàn tập (1977). Tập 41. NXB Tiến bộ, Mát-xcơ-va, tr. 34, 34.

15. Hồ Chí Minh toàn tập (2011). Tập 7. H. NXB Chính trị quốc gia Sự thật, tr. 362.

16. Nguyễn Phú Trọng (2023). *Kiên quyết, kiên trì đấu tranh phòng, chống tham nhũng, tiêu cực, góp phần xây dựng Đảng và Nhà nước ta ngày càng trong sạch, vững mạnh*. H. NXB Chính trị quốc gia Sự thật, tr. 15.

17, 18. Nguyễn Phú Trọng (2022). *Một số vấn đề lý luận và thực tiễn về chủ nghĩa xã hội và con đường đi lên chủ nghĩa xã hội ở Việt Nam*. H. NXB Chính trị quốc gia Sự thật, tr. 410, 396.

19, 20. Nguyễn Phú Trọng (2022). *Đấu tranh phòng, chống tham nhũng, tiêu cực: Nhìn lại mười năm qua; định ra phương hướng, nhiệm vụ cho thời gian tới*. Tạp chí Cộng sản, số 993 (7/2022).

21. *Kết quả công tác phòng, chống tham nhũng, tiêu cực 6 tháng đầu năm 2024*. <https://vtv.vn>, ngày 22/8/2024.

Tài liệu tham khảo:

1. Đảng Cộng sản Việt Nam (2006). *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ X*. H. NXB Chính trị Quốc gia.

2. *Giá trị trường tồn trong quan điểm của V.I.Lênin về phòng, chống tham nhũng*. <https://hanoimoi.vn>, ngày 29/05/2024.

3. *Quan điểm của Lênin về chủ nghĩa quan liêu và đấu tranh chống chủ nghĩa quan liêu*. <https://www.evn.com.vn>, ngày 22/4/2020.

4. *Tư tưởng Hồ Chí Minh về chống bệnh quan liêu*. <https://www.qdnd.vn>, ngày 18/7/2021.

5. *Tư tưởng Hồ Chí Minh về phòng, chống tham nhũng và sự vận dụng ở Việt Nam hiện nay*. <https://tcnn.vn/news>, ngày 11/12/2023.